

Centrele de colecție ale Arhivei Arhiecezane de Alba Iulia

Rita Magdolna Bernád

Keywords: *Collective Archives; Collections; Roman Catholic Church; Diocese; Ecclesiastical Archives; Parish Archives; Transylvania*

Îndată ce lucrările de ordonare a Arhivei Arhiepiscopale Romano-Catolice și Capitulare de la Alba Iulia se apropiau de final, iar fondurile Arhivei Arhiecezane au început să se contureze. În anii 2001-2002 s-au efectuat deja colectări ocazionale de documente în centrul arhivistic arhiepiscopal de la parohiile depopulate apropiate geografic de Alba Iulia (Roșia Montană, Abrud, Câmpeni, Ighiu etc.).

Sub semnul uniformității și în interesul salvării mărturiilor scrise ale trecutului, în anul 2003, arhiepiscopul Arhiecezei Romano-Catolice de Alba-Iulia a dispus prin circulară colectarea arhivelor parohiale¹. Inițiativa nu era una nouă, deoarece predecesorii săi în scaunul arhiepiscopal au emis, de-a lungul secolelor trecute, decizii asemănătoare ce aveau ca scop îngrijirea mărturiilor istorice. Dintre toți înalții prelați, îi amintim pe cei mai remarcabili în acest sens: episcopul fondator de bibliotecă și promotor al științei Ignác Batthyány (1741-1798), dar mai ales pe carismaticul episcop, de o cultură vastă, Gusztáv Károly Mailáth (1897-1938).

Episcopul Ignác Batthyány a întemeiat pe 31 iulie 1798, din inițiativa și pe cheltuiala sa proprie, faimoasa bibliotecă Batthyaneum din Alba Iulia. Datorită pasiunii episcopului de colecționar și bibliofil, în Biblioteca Batthyaneum se păstrează astăzi un inestimabil tezaur cultural constituit din manuscrise și rarități tipografice de o incontestabilă valoare documentar-științifică și bibliofilă, alături de un valoros material arhivistic și câteva colecții cu caracter muzeal. Alături de baronul Samuel von Brukenthal și de contele Samuel Teleky, episcopul Ignác Batthyány se înscrie în galeria marilor ctitori de așezăminte culturale din Transilvania de la cumpăna dintre secolele al XVIII-lea și al XIX-lea.

Episcopul Mailáth a rezolvat problema așezării muzeului diecezan într-o încăpere a Bibliotecii Batthyaneum, iar pentru organizarea acestuia, prin circulară, și-a rugat preoții să trimită la Alba Iulia toate obiectele de artă aflate la parohiile administrate de ei. Câțiva ani mai târziu, această colectare a fost extinsă și asupra manuscriselor, incunabilelor și a cărților vechi în limba maghiară, însă planul său cultural a fost zădărnicit de tulburările primului război mondial².

La mai puțin de un secol, la începutul veacului al XXI-lea, arhiepiscopul actual, cu o vastă cultură umanistă și de mare erudiție, György Jakubinyi, a repetat

¹ Arhiva Arhiepiscopiei Romano-Catolice Alba Iulia [în continuare, AARCAI], *Acte episcopale*, ds. 338/2003.

² AARCAI, *Acte episcopale*, ds. 7497/1912.

această măsură de protecție, concentrându-se de această dată asupra mărturiilor scrise.

În urma difuzării circularei arhiepiscopale, sarcina cea mai necesară și fără amânare a reprezentat-o colectarea documentelor de la parohiile aflate în diasporă. După ce s-a reușit înființarea arhivelor de colecție pentru adunarea materialelor arhivistice de la parohiile depopulate, din anul 2006 colecționările au vizat și regiunile catolice din secuime. Acțiunea de salvare a arhivelor a fost lansată prin proiectele de finanțare ale Ministerului Patrimoniului Cultural din Ungaria (NKÖM), care a făcut posibilă finanțarea programului de colectare arhivistică.

Tot atunci, datorită anunțării posibilităților de proiecte de finanțare ale NKÖM, mai multe centre arhivistice ecleziastice din Transilvania au putut începe colectările regulate ale arhivelor. Arhiva și biblioteca Episcopiei Romano-Catolice de Oradea își desfășoară această activitate de colectare și ordonare prin bibliotecarul Emödi András. Specialiștii Arhivei Bisericii Reformate din Ardeal, cu sediul în Cluj-Napoca (Gábor Sipos și Sándor Előd Ösz), alături de conducătorul Arhivei de Colecție din Târgu-Mureș (Róbert Berekméri), efectuează aceste colectări și ordonări de arhive. Arhiva de Colecție a Bisericii Unitariene din Transilvania, la inițiativa administratorului ei, Lehel Molnár, a început, de asemenea, să ia parte la acest program de colectare.

În cazul Episcopiei Romano-Catolice din Satu Mare, datorită activității colegilor Lajos Várady și preot-paroh Péter Melega, s-a realizat mai întâi ordonarea arhivei centrale episcopale și modernizarea depozitelor. Această episcopie se află acum la începutul programului de colectare a arhivelor parohiale.

Dieceza Romano-Catolică de Timișoara a început să colecționeze materialele arhivistice parohiale în același interval de timp cu Arhidieceza de Alba Iulia, însă din motive și cu finanțări diferite. Episcopia Romano-Catolică de Timișoara, de-a lungul a 15 ani petrecuți după schimbarea regimului, și-a pierdut enoriașii într-un procent mai mare de două treimi, astfel că a fost necesară adunarea și transportarea colecțiilor arhivistice ale parohiilor vacante în centrul episcopal. Această activitate imensă în dieceza timișoreană, formată din două arhidiaconate, a fost efectuată de arhivistul originar din Transilvania Franz von Klimstein, care în momentul de față este arhivistul Episcopiei de Regensburg. Activitatea de colectare masivă și de ordonare a arhivei episcopale din Timișoara a luat sfârșit în anul 2007³.

Cantitatea tuturor fondurilor arhivistice parohiale depășește capacitatea depozitelor Arhivei Arhidiecezane de Alba Iulia. Cele șapte depozite ale arhivei actuale (arhiepiscopale și capitulare) din Alba Iulia cuprind o mie de metri liniari de material arhivistic. Materialele arhivistice parohiale din arhidieceză cu termen nelimitat de păstrare însumează o cantitate asemănătoare celor din centrul arhiepiscopal. Ar fi fost nejustificat să comasăm și să aglomerăm aceste fonduri mari, în cantitate de un kilometru, în încăperile albaiuliene și nici comasarea lor nu ar fi

³ Franz von Klimstein. *A múlt ismerete nélkül nem tudjuk, merre tartunk: A temesvári egyházmegye levéltári projektje* (notat de Márta Bodó), "Keresztény Szó" 12 (2002); Franz von Klimstein, *Erfahrungsbericht über die Tätigkeit im Diözesenarchiv des Bistums Temeswar zwischen Juni 2002 und Juli 2007*, "Archivar" 61 (2008), p. 418-421. Îi mulțumim autorului și pe această cale pentru informare.

fost recomandabilă și oportună. Totodată, aceasta ar fi presupus activitatea mai multor specialiști, iar asigurarea personalului corespunzător ar fi constituit de asemenea o problemă. Din cauza motivelor mai sus enumerate, Ordinariatul Arhiepiscopal a convenit la stabilirea a nouă centre de colecție pe teritoriul arhiepiscopiei. Dintre acestea, s-au întemeiat deja șapte arhive de colecție (la sediul arhiepiscopal, la sedii arhidiaconale și parohiale), iar amenajarea a două centre similare se află în curs.

Arhiepiscopia de Alba Iulia în momentul actual este constituită din 15 arhidiaconate pe teritoriul său se află 274 de parohii. Dintre acestea, 209 sunt administrate de preoți diecezani, patru sunt parohii armeano-catolice, patru expozitive, 11 parohii administrate de către ordine călugărești (franciscani) și 42 de parohii administrate de la alte parohii, precum și patru oficii pastorale universitare. În afară de acestea, în arhiepiscopia noastră se mai găsesc 348 de filii⁴. Colecțiile de documente ale acestor 622 unități administrative ecleziastice inferioare – la nivel arhidiaconal – au fost grupate în nouă centre arhivistice de colecție. De-a lungul secolelor, numărul, teritoriul și componența arhidiaconatelor s-a schimbat de mai multe ori, de aceea am luat ca punct de pornire structura actuală a acestora.

Registrul fondurilor arhivistice ale arhidiaconatelor și ale parohiilor cuprinde 713 numere de fonduri, care alături de cele actuale însumează și denumirile localităților filiilor de odinioară.

Arhidiaconatele ce compun astăzi arhiepiscopia sunt următoarele: Alba Iulia, Hunedoara, Sibiu-Făgăraș, Dumbrăveni, Seps-Bârsa, Chezd-Orbai, Cluj-Dăbâca, Solnocul Interior, Turda-Arieș, Tâmbava, Mureș, Ciucul Inferior-Cășin, Ciucul Superior, Gheorgheni și Odorheiu Secuiesc. Dintre acestea, câteva arhidiaconate din Transilvania de Sud sunt alcătuite din mai puțin de zece parohii (de ex., cel de Dumbrăveni – 6, de Sibiu – 6). La arhidiaconatele din Secuime sunt caracteristice câte 20 de parohii în fiecare arhidiaconat, se întâmplă însă și ca un arhidiaconat să fie format din peste 30 de parohii (de ex., arhidiaconatul Odorheiu Secuiesc – 35). Pentru arhidiaconatele mai mici este caracteristic să aibă un centru arhidiaconal comun (arhidiaconatele Dumbrăveni și Sibiu-Făgăraș au protopop comun, cele de Alba Iulia și Hunedoara la fel).

Adunarea documentelor și transportarea lor în centre pentru practică s-a desfășurat de la începuturi, odată cu înființarea parohiei – variind de la caz la caz, până în anul 1990, dar desigur există și fonduri parohiale în care găsim acte date în 2006. În general, preotul-paroh poate să recomande transportarea lor în cazul în care nu mai are nevoie de ele în administrația curentă. Au rămas și rămân la parohii toate documentele curente, de care este nevoie în administrația de zi cu zi: de exemplu, registrele de evidență curente, matricolele curente (din secolul al XX-lea) și cronică parohială (*historia domus* curentă), precum și protocolul ședințelor consiliului bisericesc.

Păstrarea și depozitarea documentelor parohiale în afară de sacristie și dulapuri arhivistice obișnuite s-au realizat în diferite locuri și moduri. Parohiile depopulate, fără preot cu domiciliu, se găsesc într-o stare destul de neglijată, de aceea

⁴ Datele inserate reflectă statistica arhiepiscopale a anului 2010.

și arhivele lor au suferit mai mult. Arhivele parohiale au fost colecționate și sunt adunate din cele mai variate locuri. Locul cel mai frecvent de păstrare a acestor arhive, alături de sacristie (Ighiu, Simeria etc.), este corul bisericii sau turnul clopotniță (Ilieni, Tiur, Lupeni, Ciumani etc.) și diferitele dispozitive de mobilier ale birourilor, dar am întâlnit și canapea (matricolele și protocoalele din Zlatna), eventual suport de așternuturi de pat (Teiuș), ba chiar și cămară sau pod (Sic, Zlatna, Borsec etc.), uneori garaj (Cristur, Valea Crișului, Chileni). În cazul parohiilor din secuime, locuite în masă de catolici, ne-am întâlnit cu stări de păstrare asemănătoare parohiilor din diasporă cu un număr de enoriași scăzut, dar există și excepții laudabile, unde s-a format o arhivă îngrijită, ordonată cronologic sau tematic (Joseni, Suseni, Vlăhița), uneori prin intermediul enoriașilor pricepuți și binefăcători.

Starea materialului arhivistic depinde de cele mai multe ori de condițiile de păstrare: starea unei arhive păstrate într-un loc uscat, răcoros, chiar și în condiții de neglijență, dar într-un mediu ferit de umiditate și de rozătoare, este adesea bună, acceptabilă. Reprezintă probleme însă în privința colecțiilor de documente păstrate în încăperi umede sau chiar inundate, pe care se prezintă adeseori urme de deteriorări chimio-biologice, pete de mucegai (ex., Bezidul Nou, Brașov, Ighiu, Sâncrai). Aceste materiale, înainte de ordonare, au fost dezinfectate în laboratorul de restaurare (Alba Iulia, Ighiu, Brașov). Câteva dintre ele (Bezidul Nou, Crăciunești) necesită urgent intervenții de dezinfecție, îndată ce ne va sta la dispoziție sprijinul material.

Volumele mai valoroase, în special matricolele din secolul al XVIII-lea, au fost restaurate între 2004 și 2008 în laboratorul de restaurare din Alba Iulia: matricolele parohiale din Cristur, Cluj-Mănăstur, Teiuș, Săcărâmb, Hălmagiu, Colțești, Baia de Arieș, Valea Lungă, Sibișel, Câmpeni și Vințu de Jos. Tot aici se pot înșirui documentele din secolul al XVIII-lea și cronică parohială începută în anul 1849 de la parohia din Sic, cele două volume de *historia domus* (1781-1939) provenite de la parohia din Teaca, protocolul din Archiud (1729-1825) și *historia domus* din Cavnic (1803-1823), care au fost recent restaurate. Restaurarea și dezinfecțiile amintite au fost finanțate din proiectele Ministerului Patrimoniului Cultural din Ungaria (NKÖM).

În cele ce urmează, vom prezenta arhivele de colecție în ordinea cronologică a întemeierii lor.

Arhiva de Colecție din Alba Iulia

Această arhivă cuprinde materialele arhivistice ale arhidiaconatelor de Alba Iulia și Hunedoara, care și-au găsit adăpost într-unul din depozitele Arhivei Arhiepiscopale și Capitulare. Tot aici s-au colecționat și arhivele câtorva parohii care aparțin arhidiaconatului Dumbrăveni (Valea Lungă, Copșa Mică și Micăsasa). În anii următori plănuim să adunăm aici și materialele arhivistice ale arhidiaconatelor de Sibiu-Făgăraș și Dumbrăveni.

Arhidiaconatul Alba Iulia este primul arhidiaconat al diecezei, înființarea lui având loc imediat după întemeierea episcopiei. În registrul papal întocmit între anii 1332 și 1337 el figurează ca primul între cele 13 arhidiaconate. În timpul principatului, în condițiile sistării episcopiei (1556-1715), și acest arhidiaconat s-a desființat. În perioada restaurației catolice – datorită unor misiuni franciscane – el a

fost restabilit și în anul 1766 era constituit din următoarele parohii: Abrud, Alba Iulia, Vințu de Jos, Bărbant, Certeju, Aiud, Miercurea Sibiului, Săcărâmb, Sebeș, Orăștie, Toplița, Teiuș, Roșia Montană, Ocna Sibiului și Zlatna⁵. În schematismul din 1846 acest arhidiaconat a fost înregistrat cu 20 parohii: Abrud, Alba Iulia, Vințu de Jos, Băița, Bărbant, Certeju, Drașov, Baia de Criș, Ighiu, Săcărâmb, Aiud, Hălmagiu, Baia de Arieș, Partoș, Sebeș, Câmpeni, Teiuș, Tiur, Roșia Montană și Zlatna⁶. Ca urmare a revoluției din 1848-1849, episcopul Miklós Kovács a împărțit în două acest arhidiaconat (1850): Alba Campestris (zona câmpeană) și Alba Montanus (zona montană)⁷. La o sută de ani după aceasta, în 1950, ele au fost unite într-un singur arhidiaconat, numit de Alba Iulia.

Arhidiaconatul Hunedoara exista deja înainte de invazia tătarilor, însă prima sa mențiune datează din perioada registrelor papale, dată la care este amintit cu zece parohii. Canonicul custode și arhivistul capitlului Antal Beke a sporit numărul parohiilor din acest arhidiaconat cu încă patru parohii. În comitatul Hunedoara, în secolul al XIV-lea, văile râurilor Mureș și Cerna, precum și cursul inferior al râului Strei au fost populate de maghiari. Buday János înșiruie 28 de parohii în arhidiaconatul Hunedoara în perioada cuprinsă între 1241 și 1556: Geoagiu, Șibot, Uroi, Băcia, Aurel Vlaicu, Bretea, Beriu, Boș, Deva, Vinerea, Folt, Hațeg, Hunedoara, Ilia, Căstău, Chimindia, Sântămăria Orlea, Pricaz, Peștera, Rapoltu Mare, Răcăștia, Romos, Șoimuș, Sereca, Orăștie, Sântandrei, Silvașu și Turdaș⁸. În perioada sistării episcopiei (1556-1715), protestantismul a câștigat teren larg în această regiune, o parte a parohiilor arhidiaconatului (a comitatului) devenind evanghelice, iar o altă parte reformate. Prima parohie catolică s-a restabilit la Hațeg în anul 1691. Hațegul a fost urmat de Hunedoara (1721), de Deva (1723) și de Orăștie (1731), acestea toate fiind administrate de călugări franciscani. Atunci aceste patru parohii au aparținut de arhidiaconatul Alba Iulia. În regiunile mai importante din punct de vedere administrativ s-a simțit nevoia de a se întemeia alte parohii noi, ca de pildă în Ilia (1747) și Dobra (1776). La sfârșitul secolului al XVIII-lea, odată cu dezvoltarea industriei miniere, Tezaurariatul a înființat mai multe parohii. Avântului mineritului de fier i se datorează întemeierea parohiilor din Sibișel (1730), Ghelar (1783), Cugir (1788) și Toplița (1789). În anul 1795 s-a restabilit arhidiaconatul Hunedoara, cu sediul în Hațeg⁹.

Arhidiaconatul Hunedoara a apărut în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, paralel cu dezvoltarea mineritului de cărbune din Valea Jiului și s-a extins cu alte noi parohii datorită inaugurării în 1871 a căii ferate dintre Simeria și Petroșani. Au luat ființă una după alta parohiile din Petroșani (1871), Simeria (1886), Lupeni

⁵ Gyárfás Kovács, *A bányavidéki róm. kath. Esperesi kerület plébániáinak története*. Szamosújvár, 1895, p. 9; János Buday, *A hunyadi főesperesség rövid története*. Budapest, 1912, p. 39.

⁶ *Schematismus venerabilis cleri dioecesis Transsilvaniensis ad annum bissextilem a Christo nato MDCCCXLIV* [în continuare, *Schematismus*], Cluj, 1846, p. 13-20.

⁷ *Schematismus venerabilis cleri dioecesis Transsilvaniensis* [în continuare, *Sematizmus*], Cluj, 1854.

⁸ J. Buday, *op. cit.*, p. 25-29.

⁹ *Ibidem*, p. 41-43.

(1894), Vulcan (1906) și Lonea (1912). Aceste parohii s-au înființat pe colonii industriale, astfel încât și sarcina pastorală a avut un caracter aparte¹⁰.

În a doua jumătate a secolului al XX-lea, arhidiaconatele Hunedoara și Alba Iulia au avut un singur arhidiacon, care avea sediul în Alba Iulia. Din februarie 2008, centrul arhidiaconatelor de Alba Iulia și de Hunedoara se află la parohia din Petroșani.

Arhiva de colecție se găsește în încăperile de la parterul aripii sudice a palatului arhiepiscopal, în același loc cu arhiva episcopală și capitulară, dar în două spații separate. În această arhivă s-au unit și s-au ordonat arhivele parohiilor din cele două arhidiaconate menționate, care s-au colecționat între septembrie 2003 și ianuarie 2004, după cum urmează: Abrud, Vințu de Jos, Baia de Arieș, Blaj, Bărbant, Drașov, Alba Iulia, Ighiu, Partoș, Aiud, Sibiușel, Petrești, Sebeș, Câmpeni, Colțești, Teiuș, Tiur, Roșia Montană, Zlatna, Aninoasa, Certeju, Brad, Băița, Cristur, Hațeg¹¹, Toplița, Baia de Criș, Crișcior, Cugir, Lonea, Lupeni, Săcărâmb, Hălmagiu, Petrila, Petroșani, Simeria, Călan, Orăștie, Streisângeorgiu, Hunedoara și Vulcan. Tot aici și-au găsit adăpost arhivele parohiilor din Valea Lungă, Copșa Mică și Micăsasa din arhidiaconatul Dumbrăveni.

Considerăm important să menționăm că în aceste arhidiaconate la majoritatea parohiilor administrate de preoți-călugări s-au păstrat integral sau în fragmente lăsaminte de documente ale ordinului respectiv, care au fost colectate și ordonate la rândul lor, alături de actele oficiale ale parohiei. Separarea actelor călugărești de cele parohiale nu am considerat-o ca fiind justificată, acestea distingându-se în cadrul fondului parohial într-o unitate arhivistică separată, astfel încât ele se pot cerceta la un loc cu actele administrative. În multe cazuri, documentele privitoare la ordinul călugăresc n-au fost înregistrate separat, ele contopindu-se cu actele oficiale parohiale, în acest fel separarea lor fiind greu sau chiar imposibil de realizat. Parohiile următoare au fost administrate de către călugări franciscani (ștefaniți, bulgariți, capistrani): Abrud, Vințu de Jos, Baia de Arieș, Băița, Certeju, Hațeg, Baia de Criș¹², Cugir, Săcărâmb, Hălmagiu, Sibiușel, Petroșani, Câmpeni, Colțești, Sebeș (și în momentul de față), Orăștie (și în zilele noastre), Hunedoara (și astăzi), Roșia Montană, Zlatna. Dintre localitățile amintite întâlnim materiale arhivistice în cantitate mai mare referitoare la ordinul franciscanilor în arhivele parohiilor din Vințu de Jos (bulgariți), Sebeș și Orăștie. La celelalte parohii enumerate administrația călugărească de odinioară se poate dovedi prin mărturiile semnăturilor preoților-călugări de pe documentele păstrate. Arhiva minorităților s-a păstrat, de asemenea, relativ integral și într-o cantitate consistentă, în Aiud. Prezența paulinilor de aproape un secol la Teiuș (1701-1786) a lăsat urme în mărturiile scrise ale parohiei de aici, care se pot constata în actele parohiei din perioada amintită.

¹⁰ Vezi *Ibidem*.

¹¹ Cu proveniența de la parohia din Hațeg se găsesc 54 de documente (1584-1886) în arhiva capitulară păstrată în Biblioteca Batthyaneum, sub denumirea "67. lada. Hátzeg-parochia iratai [lada 67. Actele parohiei Hațeg]". Vezi AARCAI, *Registrul de evidență după lăzi (ladulla) al arhivei capitulului, 1176-1900, 7727-7779*.

¹² Parohiile din Baia de Criș și Hălmagiu au aparținut, de la înființarea lor (1728, 1775), diecezei de Cenad, până în anul 1786, când au fost alipite diecezei de Transilvania.

Cercetarea arhivelor parohiale se efectuează conform programului arhivei arhiepiscopale (de luni până vineri, între orele 8.00 și 16.00). Arhivari: Márta Zsebe și Bogdan Hladiuc.

Cantitatea actelor arhidiaconale și parohiale păstrate în Arhiva Arhidiecezană de Alba Iulia este în total de 82,25 metri liniari.

Arhiva de Colecție din Gherla

La Gherla arhiva de colecție s-a format în anul 2005, la început pentru arhivele parohiilor din împrejurimile orașului, aflate în arhidiaconatul Solnocul Interior. Cu o jumătate de an mai devreme, în noiembrie 2004, a luat ființă și la Bistrița un centru de colecție, unde s-au adunat documentele aflate la parohiile din arhidiaconatul Solnocul Interior din apropierea centrului arhidiaconal. Deoarece la ambele sedii s-a format câte o arhivă de o cantitate mai mică, de cca 25 metri liniari, a fost mai convenabilă unificarea celor două colecții, care a avut loc pe 7 septembrie 2009, odată cu transportarea materialului arhivistic din Bistrița la Gherla. În momentul de față, în Arhiva de Colecție din Gherla, alături de arhiva arhidiaconatului Solnocul Interior se mai găsesc arhivele următoarelor parohii: Cavnic, Nușeni, Bistrița, Beclean, Bonțida, Cristeștii Ciceului, Dej, Ocna Dejului, Băiuț, Chidea, Strâmbu-Băiuț, Târgu Lăpuș, Cornești, Archiud, Lăpuș, Rodna Veche. Năsăud, Cârlibaba, Reteag, Sic, Teaca, Groșii Țibleșului și Vița.

Arhidiaconatul Solnoc apare în registrul papal (1332-1337), înființarea parohiilor sale s-a efectuat odată cu conturarea diecezei. Teritoriul său este locuit și astăzi de mai multe naționalități (maghiari, români, sași, armeni etc.), însă așezările miniere prezintă o imagine mult mai complexă din punct de vedere etnic, deoarece în secolele al XVIII-lea-al XIX-lea s-au stabilit în regiunea minieră a Carpaților de Nord-Est și Est mai multe familii de mineri din regiunea minieră a Ungariei Superioare, dar și din regiunile de limbă germană și slavă.

În perioada Reformei religioase, în secolul al XVI-lea, mai multe parohii din acest arhidiaconat au trecut la luteranism sau ulterior au devenit reformate. Arhidiaconatul sub denumirea de Solnocul Interior apare în schematismele din anii 1761 și 1762, cu următoarele parohii: Cristeștii Ciceului, Cavnic, Dej, Bistrița, Gherla și Unguraș¹³.

În primul schematism tipărit al diecezei, din anul 1782, acest arhidiaconat apare unit cu cel de Cluj (*Archidiaconatus Kolosiensi cui canonice uniti sunt Districtus Dobocensis et Szolnok interior*). La această dată cuprindea următoarele parohii: Cluj, Baci, Unguraș, Bistrița, Cristeștii Ciceului, Dej, Archiud, Florești, Gheorghieni, Leghia, Cavnic, Cătina, Chidea, Chinteni, Agriș, Târgu Lăpuș, Mociu, Sic, Teaca, Ocna Dejului, Cluj-Mănăstur și Lăpuș. Aceste localități se grupează astăzi în două arhidiaconate (de Cluj-Dăbâca și Solnocul Interior)¹⁴.

În anul 1846 arhidiaconatul Solnocul Interior era compus din 14 parohii: Gherla (cu o parohie romano-catolică și una armeano-catolică), Unguraș, Bistrița, Cristeștii Ciceului, Dej, Ocna Dejului, Cavnic, Cavnicul de Jos, Târgu Lăpuș,

¹³ János Bárth, *Erdély római katolikusai a XVIII. század közepén*, Kecskemét. 2008, p. 12, 22.

¹⁴ *Sematizmus*, 1782, p. 19-20.

Năsăud, Lăpuș, Băiuș și Rodna Veche. Preotul-paroh armeano-catolic din Gherla deținea și funcția de arhidiacon¹⁵.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea arhidiaconatul s-a extins cu parohia din Nușeni (1866), pe urmă cu cea din Sic, alcătuindu-se astfel din 16 parohii. Parohia Sic a fost alipită acestui teritoriu din arhidiaconatul Cluj-Dăbâca. Arhidiaconatul Solnocul Interior este format astăzi din 15 parohii.

Arhiva se găsește în oratoriul de odinioară al bisericii fostei mănăstiri franciscane¹⁶ (actualmente biserică parohială), transformat pentru acest scop, depozitată pe rafturi de lemn, în cutii arhivistice neacide. La început, în noiembrie 2004, colectarea și ordonarea materialelor arhivistice parohiale a fost efectuată la Bistrița de către autoarea acestor rânduri, o altă parte a arhivelor fiind adunată în primăvara anului 2005 de preotul-paroh Attila Küsmödi, de specialitate bibliotecar-informatician. Ordonarea acestor materiale a fost realizată de arhiviștii László Szögi, György Németh, Ágnes Paulik, Eszter Virág Vér și autoarea acestor rânduri. Ordonarea materialelor arhivistice s-a realizat în mai multe etape: în noiembrie 2004, în iulie 2005 și în septembrie 2009.

Anumite parohii ale acestui arhidiaconat se pot mândri și cu prezența ordinilor călugărești (piarști – Bistrița, franciscani – Dej, Ocna Dejului, Gherla, Sic). În acest context merită să fie amintite actele călugărilor piarști din Bistrița, deoarece existența lor și locul de păstrare al acestora s-a descoperit doar recent. La Bistrița, la începutul lunii septembrie 2009, cu ocazia lucrărilor de renovare efectuate la sistemul de acoperire al fostei mănăstiri piariste, am dezvelit în podul edificiului valorosul fond arhivistic al piarștilor de aici, considerat a fi integral. Din conținutul său amintim cea mai veche matricolă catolică a orașului Bistrița, care a fost începută în anul 1718 de călugării minorii, mai apoi amintim cronicile (*historia domus*) mănăstirii, matricolele școlii piariste, catalogul de cărți al piarștilor din anul 1810, liste nominale ale călugărilor și multe alte documente legate de viața ordinului piarștilor¹⁷. De la parohiile amintite administrate de către călugării franciscani s-au păstrat doar fragmentar mărturii scrise legate de ordinul lor.

Cercetarea în Arhiva de Colecție din Gherla se poate efectua cu acordul și coordonarea parohului local. Oficializarea postului de arhivar este în curs de aprobare.

Cantitatea fondurilor aflate în arhiva de Colecție din Gherla este de 40,19 metri liniari.

---

¹⁵ *Sematizmus*, 1846, p. 123-136.

¹⁶ Parohia autonomă din Gherla a fost înființată în anul 1825 de către călugării franciscani ștefaniți, care înainte cu aproape un secol, între 1748 și 1758, și-au construit biserica și mănăstirea pe terenul donat de Dániel Tivadar. Vezi József György, *A ferencrendiek élete és működése Erdélyben*, Cluj, 1930, p. 309-310.

¹⁷ De asemenea, în podul parohiei din Bistrița s-a descoperit fragmentul arhivei piarștilor din Mediaș (trei volume din secolul al XVIII-lea). Aceasta se poate explica prin faptul că în anul 1789 și-a încetat activitatea școala piarștilor din Mediaș, călugării de aici mutându-se la Bistrița. Se presupune că la această dată au luat cu ei volumele întocmite până la momentul respectiv. Matricola timpurie anințită, lăsamântul arhivistic al piarștilor atât din Bistrița cât și din Mediaș erau până acum considerate pierdute.

Arhiva de Colecție din Sfântu Gheorghe

Arhiva din Sfântu Gheorghe a fost fondată în timpul activității protopopului László Csintalan, care a efectuat renovarea încăperii depozitului și amenajarea ei într-un mod lăudabil, pentru a cuprinde materialul arhivistic al parohiilor din arhidiaconatul Sepsi-Bârsa. Arhiva de colecție de aici și-a găsit adăpost într-un spațiu al casei cantonale din cadrul parohiei Sf. Gerard. Arhivele parohiale au fost colecționate și transportate în Sfântu Gheorghe în septembrie 2005, iar ordonarea lor s-a realizat în luna noiembrie a aceleiași an (György Németh, Eszter Vér, János Hős și autoarea acestor rânduri). Aici se găsesc documentele parohiilor din Baraolt, Brașov, Ilieni, Rupea, Micfalău, Bixad, Valea Crișului, Sfântu Gheorghe, Sântionlunca și Săcele, precum și micile arhive ale fiilor Arcuș, Ghidfalău, Căpeni și Bățanii Mari.

Legat de această regiune, merită știu că Brașovul și Sibiu, ca localități centrale ale Pământului Săsesc, au fost teritorii privilegiate ale regatului maghiar în evul mediu. Au funcționat sub denumirea de decanat, nu au aparținut jurisdicției Diecezei de Transilvania, și au fost considerate a fi teritorii de misiune. În urma restaurației catolice, deja figurează în conscripțiile din anii 1761-1762. În anul 1766 apar sub denumirea de decanat (*decanatus*) cu centrele în Brașov și Sibiu, și tot atunci apare și Micloșoara ca și centru arhidiaconal. Teritoriile decanatelor medievale de Sibiu și Brașov au fost alipite episcopiei de Transilvania în timpul domniei Mariei Terezia, ștergându-li-se denumirea veche, devenind astfel și ele arhidiaconate. În schematismul din 1761, câteva parohii din arhidiaconatul actual de Sepsi-Bârsa au aparținut arhidiaconatului Trei Scaune, cum ar fi: Baraolt, Ilieni, Micloșoara, Sântionlunca și Săcele¹⁸.

Acest teritoriu administrativ al diecezei în secolele al XVIII-lea-al XIX-lea a funcționat sub denumirea de Decanatul de Bârsa și arhidiaconatul (Sepsi)-Micloșoara (*Decanatus Barcensis et Archidiaconatus Sepsi atque Miklósvár*). Denumirea de arhidiaconat de Sepsi-Bârsa s-a instituit la mijlocul secolului al XX-lea și ea provine din contopirea celor două toponime. Centrul arhidiaconal, după restaurația catolică, a fost la Brașov. Acest arhidiaconat în anul 1782 a cuprins opt parohii: Brașov, Micloșoara, Făgăraș, Săcele, Buzău, Timișu de Sus și Bran. În schematismul din 1846 el apare cu 13 parohii. Acestea sunt următoarele: Baraolt, Buzău, Brașov, Hăghig, Timișu de Sus, Ilieni, Valea Crișului, Micloșoara, Micfalău, Sfântu Gheorghe, Sântionlunca, Bran și Săcele¹⁹. Această structură a arhidiaconatului s-a păstrat și în 1882.

În Arhiva de Colecție din Sfântu Gheorghe se găsesc colecțiile arhivistice ale parohiilor catolice din așezările de confesiune mixtă. Din păcate, nu deținem date privind existența materialului arhivistic al parohiilor istorice aflate în acest arhidiaconat desființate până astăzi (Buzău²⁰, Timișu de Sus²¹, Hăghig²², Bran²³); ele

¹⁸ J. Bárth, *op. cit.*, p. 17.

¹⁹ *Sematizmus*, 1782, p. 23; *Sematizmus*, 1846, pp. 30-38.

²⁰ Parohia din Buzău a fost fondată în 1794, așezarea, care până în 1918 a fost localitate de vamă, întinzându-se la granița dintre Transilvania și Moldova. În anii 1890 parohia a fost alipită ca filie parohiei din Zagon. Vezi *Sematizmus*, 1846, p. 31; *Sematizmus*, 1898, p. 120.

nu s-au recuperat în timpul colectării din septembrie 2005. Nu s-a păstrat nici arhiva fostului centru arhidiaconal din Micloșoara, de la care și-a tras numele arhidiaconatul de odinioară. Aceeași dezamăgire ne-a surprins și în cazul acelor parohii care au fost administrate mai demult de ordine călugărești. Astfel, în cazul parohiei din Ilieni (paulini) și Rupea (franciscani) am întâlnit la fața locului (turnul bisericii și dulap arhivistic asamblat în zid) doar fragmente de documente (volume: protocoalele ordinilor episcopale și alte registre economice); acte parohiale oficiale nu s-au regăsit la niciuna dintre ele. Din sediul istoric al arhidiaconatului, din Brașov, am preluat în schimb doar acte oficiale înregistrate.

În anul 2005 centrul arhidiaconatului a fost strămutat în Sfântu Gheorghe, unde se găsește și astăzi. Arhidiaconatul Sepsi-Bârsa este format în momentul de față din 19 parohii. Dintre acestea, trei parohii din Sfântu Gheorghe s-au înființat la sfârșitul secolului al XX-lea.

Materialul arhivistic al arhidiaconatului Chezd-Orbai dorim să îl unim în viitorul apropiat cu fondul de bază din Sepsi-Bârsa, îndată ce problema încăperii adecvate pentru acest scop se va rezolva.

Repertoarul arhivei a apărut la sfârșitul anului 2009²⁴. În această arhivă, programul cu publicul este în zilele de vineri, dar cercetarea este asigurată și pe baza anunțării în prealabil. Arhivar: Lóránd Péntes.

Cantitatea materialului arhivistic aflat în acest depozit este de 35,33 metri liniari.

Arhiva de Colecție din Târgu-Mureș

Acest centru arhivistic s-a înființat pentru a cuprinde arhivele parohiilor din arhidiaconatele Mureș și Târnava și se află în oratoriul nordic al parohiei Sf. Ioan Botezătorul din Târgu-Mureș (protopopiatul) și într-una din încăperile Casei de Studii *Deus Providebit* aflată în curtea protopopiatului. La Târgu-Mureș, colectarea organizată a fost pornită de către Bíró Emese în anul 2005, care a strâns în acest centru arhivele a zece parohii. Majoritatea materialelor arhivistice parohiale au fost

---

²¹ Parohia din Timișu de Sus a fost înființată în anul 1792 și, asemănător celei din Buzău, a constituit locul de graniță spre Moldova. Biserica de aici a fost construită de împăratul Francisc I și a fost incendiată de ruși în 1848/49, împreună cu edificiul parohiei. În vecinătate, la Timișu de Jos, capela construită în secolul al XVIII-lea în onoarea Sfântului Ioan Nepomuk funcționează și astăzi și este îngrijită de parohia din Brașov de pe str. Zizinului. Vezi *Sematizmus*, 1882, p. 37; *A gyulafehérvári főegyházmege történelmi sematizmusa a 2000. jubileumi és millenniumi évben* [în continuare: *Sematizmus*, 2000], Alba Iulia, 2000, p. 95-96.

²² Parohia din Hăghig s-a format în 1793, biserica parohiei fiind dedicată Sfintei Treimi și la început fiind administrată de călugării franciscani din Brașov. În 1870 mai era încă parohie de sine stătătoare, după care, în 1882 a devenit filia parohiei din Micloșoara. Astăzi este administrată din Brașov. Vezi *Sematizmus*, 1870, p. 18; *Sematizmus*, 1882, p. 41.

²³ Parohia catolică din Bran s-a (re)înființat în 1760, hramul capelei de aici fiind Înălțarea Maicii Domnului. Cu scăderea continuă a numărului sufletelor, în 1955 sediul parohiei a devenit Zărnești. Vezi *Sematizmus*, 1882, p. 43-44; *Sematizmus*, 2000, p. 108.

²⁴ Rita Bernád, *Plébániai levéltárak I. A Gyulafehérvári-, a Sepsiszentgyörgyi-, a Szamosújvári- és a Gyergyószentmiklósi Gyűjtőlevéltárak repertórium*, Erdélyi Római Katolikus Levéltárak, 3, Alba Iulia-Budapesta, 2009, 384 p.

colecționate de actuala angajată a parohiei amintite pe post de arhivar-muzeolog, Kisanna Barabás, începând cu 2006. Ordonarea documentelor a fost realizată în mare parte de domnia sa și se efectuează în continuu. În vara anului 2007, timp de două zile, au asistat în munca de ordonare și câțiva studenți la arhivistică din Budapesta. În momentul de față, materialul arhivei, alături de arhivele protopopiatelor de Mureș și de Târnava, este alcătuit din colecțiile de documente ale parohiilor și filiilor din: Acățari, Păsăreni, Bedeni, Ihod, Pădureni, Gurghiu, Glăjărie, Isla, Valea (Iobăgeni), Sâmbriaș, Ilioara, Leordeni, Petrilaca de Mureș, Iara de Mureș, Cristești, Târgu-Mureș – parohia Sf. Ioan Botezătorul, Târgu-Mureș – parohia Sf. Emeric (arhiva franciscanilor), Sângeorgiu de Mureș, Band, Șincai, Călugăreni, Ernei, Gălești, Mătrici, Eremitu, Șilea Nirajului, Sântana Nirajului, Miercurea Nirajului, Ungheni, Reghin, Beu, Hodoșa, Călușeri, Săcăreni, Troița, Uila, Abuș, Adămuș, Bordoșiu, Valea Izvoarelor, Cibu, Târnăveni, Agrișteu, Fântânele, Călimănești, Sânpaul, Coroisanmartin, Cuci, Cetatea de Baltă, Vidacutu Unguresc, Jacodu, Bogata, Ogra, Mica, Iernut, Sălașuri, Vețca, Dumitrești, Seuca.

Conscripția parohiilor din 1761 în arhidiaconatul Târnava amintește șapte parohii (Abuș, Dumbrăveni, Sânpaul, Cetatea de Baltă, Mediaș, Sighișoara, Seuca), iar în cel de Mureș nouă (Sângeorgiu de Mureș, Târgu-Mureș, Ernei, Șincai, Hodoșa, Călușeri, Troița, Sovata)²⁵. În primul schematism tipărit al diecezei (1782) arhidiaconatul Târnava a cuprins 12 parohii (Abuș, Mălâncrav, Agrișteu, Dumbrăveni, Valea Lungă, Cetatea de Baltă, Copșa Mică, Mediaș, Iernut, Sighișoara, Sânpaul și Seuca), în timp ce arhidiaconatul Mureș era format din 15 parohii (Valea, Ghindari, Sângeorgiu de Mureș, Târgu-Mureș, Ernei, Nazna, Mătrici, Ungheni, Șincai, Reghin, Troița, Sovata, Beu, Hodoșa și Călușeri)²⁶. În 1882 în arhidiaconatul Târnava au funcționat zece parohii, în cel de Mureș 20, după care, în 2000 arhidiaconatul Târnava cuprindea 11 parohii, iar cel de Mureș 28²⁷. Această ultimă structură s-a păstrat până astăzi, însă, din cauza compoziției profesionale mixte a regiunii geografice, acestor parohii îi aparțin și filii mai mici.

Redactarea repertoarului Arhivei de Colecție din Târgu-Mureș se află în curs și va fi publicat în același volum cu repertoarul asemănător al Arhivei de Colecție din Odorheiu Secuiesc.

Cercetarea în arhivă se efectuează conform programului, de luni până vineri, între orele 8.00 și 11.00, precum și cu anunțare în prealabil. Arhivar: Kisanna Barabás.

În această arhivă se păstrează aproximativ 150 metri liniari material arhivistic.

Arhiva de Colecție din Gheorgheni

Pe teritoriul secuimii, pentru prima dată în Gheorgheni, s-a înființat o arhivă de colecție pentru arhivele parohiilor din arhidiaconatul Gheorgheni, cu acordul fostului protopop István Hajdó, iar mai apoi cu sprijinul successorului său, Kelemen

²⁵ J. Bárth, *op. cit.*, p. 13, 15.

²⁶ *Sematizmus*, 1782, p. 20-21.

²⁷ *Sematizmus*, 1882, p. 127-122; *Sematizmus*, 2000, p. 20-21.

Portik-Hegy. Arhiva este plasată la parterul casei capelanilor aflată în curtea parohiei Sf. Nicolae (protopopiat). Materialul arhivistic a fost prelucrat și se păstrează asemănător modelului din arhiva arhiepiscopală, pe rafturi dexion și în cutii arhivistice neacide.

Decanatul de Gheorgheni s-a format în perioada de după reforma religioasă. Parohiile medievale din scaunul Gheorgheni au aparținut, între 1276 și 1545, arhidiaconatului Teleagd. În registrul papal (1332-1337) apar consemnate numele a trei parohi în scaunul Gheorgheni: se presupune că ar fi preoții-parohi din Gheorgheni, Joseni și Lăzarea. Din 1478 cunoaștem numele preotului Benedek din Gheorgheni, care a fost și subdecan. Din anul 1592 și până la restaurația catolică, scaunele Ciuc, Gheorgheni și Cașin au format un singur arhidiaconat cu trei subdecanate²⁸.

În raportul călugărului franciscan Francesco Leone da Modica, adresat Congregației *De Propaganda Fide* în 1638, parohiile din scaunul Gheorgheni au aparținut arhidiaconatului Trei Scaune. Acest document menționează cinci parohii: Gheorgheni (parohul de atunci era decanul György Ferenczi), Lăzarea, Suseni, Joseni și (în mod ciudat) Corunca²⁹. Această ultimă așezare se găsește în scaunul Mureș și ea a fost inserată în acest raport fie din cauza necunoașterii locului de către autor, fie din cauza consemnării greșite a localității.

Raportul asemănător al nunțului de Viena, Giulio Spinola, de la sfârșitul anului 1665, înregistrează cinci parohii în scaunul Gheorgheni: Lăzarea, Joseni, Suseni, Gheorgheni și Ditrău (*Gitro*). Tot aici se consemnează că aceste parohii sunt mari și în mai multe sate au filii³⁰.

Vicarul apostolic de Transilvania, Kázmér Damokos, în raportul său de vizitație în secuime, care a fost înaintat Congregației în 1668, în scaunul Gheorgheni enumeră patru parohii: Gheorgheni cu două filii (Valea Strâmbă și Chileni), Lăzarea tot cu două filii (Ditrău și Remetea), Joseni cu filia Ciumani și Suseni³¹.

Schematismele diecezane din 1753, 1761 și 1782 înregistrează următoarele parohii în acest arhidiaconat: Joseni, Ciumani, Ditrău, Chileni, Remetea, Gheorgheni, Lăzarea, Valea Strâmbă, Suseni. Parohia armeano-catolică din Gheorgheni figurează în 1782 într-un arhidiaconat separat, de rit armenesc³².

Arhidiaconatul Gheorgheni era format în 1846 din 11 parohii. În 1870 arhidiaconatul s-a extins cu parohia din Toplița. În 1882 cuprindea 12 parohii: Joseni, Ciumani, Ditrău, Chileni, Remetea, Lăzarea, Gheorgheni (cu două parohii de două ituri: romano-catolică și armeano-catolică), Valea Strâmbă, Toplița, Tulgheș și Suseni. Acest arhidiaconat s-a extins în secolul al XX-lea cu alte parohii în Borsec (1901), Bicazul Ardelean (1913), Hodoșa (1925), Stânceni (1927), Jolotca (1973) și Zvoru Mureșului (1999).

²⁸ Arhiva de Colecție din Gheorgheni a Arhivei Arhidiecezane de Alba Iulia [în continuare, ACG AAAL], *Actele parohiei din Gheorgheni*. Protocolul de coroană 1814-1862.

²⁹ István György Tóth, *Relationes missionariorum de Hungaria et Transilvania 1627-1707*, în *Bibliotheca Academiae Hungariae in Roma. Fontes I*, Budapesta-Roma, 1994, p. 252.

³⁰ *Ibidem*, p. 362.

³¹ *Ibidem*, p. 378.

³² *Sematizmus*, 1782. p. 17; J. Bárth, *op. cit.*, p. 15, 25, 32.

Cea mai nouă parohie a arhidiaconatului a fost înființată în 2008 la Gheorgheni, în onoarea Sfântului Ștefan, biserica fiind sfințită în același an.

Arhidiaconatul Gheorgheni în momentul actual este format din 21 parohii. Centrul protopopiatului, cu mici întreruperi, funcționează în Gheorgheni.

Materialul arhivistic a fost colecționat în Gheorgheni între decembrie 2006 și ianuarie 2007 de la parohiile Borsec, Ditrău, Stânceni, Joseni, Bicazul Ardelean, Hodoșa, Suseni, Ciumani, Tulgheș, Trei Fântâni, Chileni, Izvoru Mureșului, Toplița, Lunca Bradului, Răstolița, Valea Strâmbă și Voșlobeni. Aceste colecții de documente au fost ordonate în februarie-septembrie 2007 timp de patru ore pe zi. Arhiva parohiei din Lăzarea a fost transportată în arhiva din Gheorgheni în septembrie 2009. Dintre documentele colectate merită amintite câteva mai interesante, cum ar fi diploma princiară din anul 1637 de la parohia din Lăzarea, restaurată recent, colecția de documente din secolul al XVII-lea din Joseni și matricolele aduse acasă recent din Eger³³, matricola originală a parohiei din Tulgheș (1811-1848), *historia domus* a parohiei din Ciumani (1697-1830) și documentele date înainte de anul restaurației catolice (1715), pe care dorim să le prezentăm în curând într-un studiu separat.

Arhiva de Colecție din Gheorgheni și-a prezentat documentele mai valoroase publicului larg în cadrul unei expoziții temporare deschise publicului între 3 decembrie 2009 și 10 ianuarie 2010, onorând și pe această cale existența milenară a arhidiecezei. Cu această ocazie am restaurat opt documente mai importante³⁴. În legătură cu cele 48 de exponate (documente, volume și planuri) s-a întocmit și catalog.

Arhiva din Gheorgheni, de la întemeierea ei, este frecventată anual de 15 cercetători, atât autohtoni cât și din alte localități, care își efectuează prin mai multe ocazii activitatea de cercetare.

Program cu publicul: miercuri-joi (8.00-16.00), sau cu anunțare în prealabil.
Arhivist: Rita Bernád.

Arhiva de Colecție din Gheorgheni cuprinde 93,06 metri liniari de material arhivistic.

Arhiva de Colecție din Odorheiu Secuiesc

Arhiva din Odorheiu Secuiesc s-a format pentru documentele parohiilor din arhidiaconatul Odorheiu Secuiesc în timpul activității protopopilor Sándor Kovács și Károly Mátyás. Arhiva se găsește la etajul Casei de Studii Márton Áron aflată în proprietatea parohiei Sf. Nicolae (protopopiatul) și, asemănător depozitelor arhivei

---

³³ Cele 13 volume de matricole (1714-1931) ale parohiei din Joseni și *historia domus* (1886-1930), în timpul celui de al doilea război mondial, în 1944, au fost strămutate în Füzesabony. În 1993, din motive de siguranță și de păstrare mai adecvată, aceste volume au ajuns în Arhiva Arhidiecezană din Eger. Până la urmă, în septembrie 2009 ele s-au întors acasă și astfel se găsesc parțial în arhiva din Gheorgheni și parțial la parohia din Joseni. Matricolele din 1714-1857 (șase volume) au rămas în arhiva de colecție, iar matricolele din perioada 1857-1931 (șapte volume) și *historia domus* a parohiei au fost duse la parohia din Joseni, deoarece în administrația oficială cotidiană este nevoie de ele. Îi mulțumim și pe această cale directoarei Bibliotecii Arhidiecezane din Eger, Erzsébet Löffler, pentru toate eforturile depuse în interesul transportării acestor volume acasă.

³⁴ Restaurarea a fost realizată de Éva Benedek, angajata Muzeului Secuiesc al Ciucului.

arhiepiscopale, documentele sunt păstrate pe rafturi dexion, în cutii arhivistice neacide. Colecționarea documentelor în centrul din Odorheiu Secuiesc a început în iulie 2008 (cu deplasările la fața locului ale lui Lóránd Péntes și ale autoarei acestor rânduri), în urma căreia au ajuns în această arhivă documentele parohiilor din Atia, Bezidu Nou, Sângeorgiu de Pădure, Atid, Lupeni, Brădești, Crăciunel, Căpâlnița, Cădișeni, Corund, Târnovița, Lueta, Satu Mare, Morăreni, Dealu, Praid, Păuleni, Sâmbătești, Vlăhița, Cristuru Secuiesc, Sâncrai, Bisericani, Polonița, Tâmașu, Vârșag, Tăietura și Zetea³⁵. Ordonarea colecțiilor de documente parohiale a început tot în vara anului 2008 și este în curs de desfășurare.

Arhidiaconatul Odorheiu Secuiesc a fost format în 1761 din 17 parohii³⁶: Atia, Bezidu Nou, Lupeni, Crăciunel, Corund, Lueta, Satu Mare, Dealu, Praid, Dumitrești³⁷, Sâncrai, Bisericani, Tâmașu, Odorheiu Secuiesc, Vețca, Tăietura, Zetea. Același arhidiaconat cuprindea în 1782 un număr de 24 parohii: Atia, Bezidu Nou, Atid, Lupeni, Fântânele, Crăciunel, Corund, Polonița, Satu Mare, Lueta, Dealu, Praid, Șapartoc, Păuleni, Bisericani, Sâncrai, Tâmașu, Cristuru Secuiesc, Odorheiu Secuiesc, Vețca, Jimbor, Tăietura și Zetea³⁸. Arhidiaconatul Odorheiu Secuiesc s-a extins în 1846 cu șapte parohii: Brădești (1815), Călugăreni (1784), Cădișeni (1802), Vlăhița³⁹, Căpâlnița (1837), Sovata⁴⁰, și tot de el a aparținut câteva decenii și parohia din Rupea⁴¹.

Arhidiaconatul în 1882 a fost format din 26 parohii, în momentul de față constând din 35⁴².

Contrar (sau chiar datorită) caracterului mixt din punct de vedere confesional al arhidiaconatului, ne putem mândri cu câteva diplome princiare și în această arhivă, cum ar fi cele din timpul lui Gabriel Bethlen și Gheorghe Rákóczi I (1625, 1631) păstrate anterior în arhiva parohială din Atia, sau diploma principesei Ecaterina de Brandenburg din anul 1630, care a fost descoperită printre documentele parohiei din Tăietura. Toate cele trei diplome au fost emise în Alba Iulia și consemnează decizii în favoarea romano-catolicilor în dispute confesionale. Aceste documente au fost restaurate fără plată – datorită bunelor legături profesionale, de către specialiștii Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia. Alături de acestea, putem comunica în mod fericit că în depozitul din Odorheiu Secuiesc am colecționat numeroase

³⁵ Pentru raportul mai detaliat al întemeierii arhivei din Odorheiu Secuiesc, vezi Lóránd Péntes, *A Székelyudvarhelyi Gyűjtőlevéltár születése*, "Keresztény Szó", 2010, 1, p. 8-12.

³⁶ Vezi J. Báth, *op. cit.*, p. 14.

³⁷ În secolul al XIX-lea, Dumitrești a fost filia parohiei Bordoșiu și a devenit parohie autonomă în 1924. În momentul de față ea aparține arhidiaconatului de Târnava, arhiva ei fiind integrată în Arhiva de Colecție din Târgu Mureș. Vezi *Sematizmus*, 1846, p. 106; *Sematizmus*, 1888, p. 61; *Sematizmus*, 2000, p. 176-177.

³⁸ *Sematizmus*, 1782, 24-26.

³⁹ În 1782, Vlăhița aparținea încă de arhidiaconatul Ciucului Superior. Vezi *Sematizmus*, 1782, p. 16.

⁴⁰ Sovata a aparținut anterior arhidiaconatului Mureș. Vezi *Sematizmus*, 1782, p. 22.

⁴¹ Parohia din Rupea (întemeiată în anul 1753), aflată pe Pământul Săsesc, în anii 1880 a fost alipită arhidiaconatului de Seps-Bârsa, unde se găsește și în zilele noastre. Vezi *Sematizmus*, 1870, p. 46; *Sematizmus*, 1888, p. 21.

⁴² Vezi *Sematizmus*, 1882, p. 175-194; *Sematizmus*, 2000, p. 256-280.

matricole din secolul al XVIII-lea (Bezidu Nou, Satu Mare, Sâncrai, Tăietura), care au scăpat naționalizării din 1950. Dintre matricolele menționate, cele din Bezidu Nou și Sâncrai necesită intervenții urgente de restaurare. În această privință, în anul 2008 am depus un proiect de finanțare la Fundația Szülöföld, dar din păcate decizia curatorului nu ne-a favorizat, suma solicitată nefiind aprobată. Pe parcursul colectării însă a trebuit să experimentăm și faptul că la multe parohii cu un trecut istoric bogat, cum ar fi de pildă Praid sau Lupeni, arhivele lipseau din cauze necunoscute. Aceste parohii dispuneau, integral sau majoritar, doar de materiale arhivistice din secolul al XX-lea.

Activitatea ordinelor călugărești a lăsat urme și în arhidiaconatul Odorheiu Secuiesc. Iezuiții au administrat parohia Sf. Nicolae din Odorheiu Secuiesc între anii 1649 și 1773, arhiva lor (actele oficiale ale parohiei) păstrându-se mai ales din secolul al XVIII-lea⁴³. Catolicii din Atid au fost păstoriți de minoriți, care s-au așezat aici în 1783, iar mai apoi, din 1875, odată cu construirea bisericii, parohia a ajuns sub conducerea preoțimii diecezane⁴⁴. Arhiva de o cantitate mică a parohiei din Atid s-a păstrat însă doar începând din secolul al XIX-lea, iar actele ordinului minoriților nu se pot distinge unitar printre actele oficiale parohiale.

Repertoarul Arhivei de Colecție din Odorheiu Secuiesc se află în curs de pregătire pentru redactare, publicarea fiind planificată pentru începutul anului 2015.

Arhiva cu o funcționare de un an și jumătate (cu program de două zile) se poate mândri cu un circuit viu de cercetători⁴⁵. Cercetarea se efectuează în zilele de luni și marți (8.00-16.00) sau cu anunțare în prealabil. Arhivist: „Bernád.

La Odorheiu Secuiesc s-au colecționat aproximativ 150 metri liniari de material arhivistic.

Arhiva de Colecție Armeano-Catolică din Gherla

Arhiva de Colecție Armeano-Catolică din Gherla s-a înființat în august 2010, la inițiativa vicarului general armeano-catolic Msgr. Endre Szakács⁴⁶. Astăzi, arhiva se găsește la sediul Ordinariatului Apostolic Armeano-Catolic, într-un imobil adosat parohiei armeano-catolice din Gherla, ferit de foc, inundații și efracție, materialele arhivistice fiind depozitate în condiții de păstrare moderne. Cutiile arhivistice provin din donațiile arhivelor din Ungaria, iar rafturile metalice de la Arhiva Primatului din Esztergom⁴⁷.

Acest centru arhivistic reunește documentele arhivelor create de cele patru parohii armeano-catolice de pe teritoriul Arhidiecezei de Alba Iulia, dintre care trei se află la Gherla; una dintre acestea a fost ordonată la fața locului și este accesibilă tot aici. În septembrie 2010 am colecționat la Gherla materialele arhivistice ale parohiilor armeano-catolice din Dumbrăveni (SB) și Frumoasa (HR). Arhiva parohiei

⁴³ *Sematizmus*, 2000, p. 274.

⁴⁴ *Sematizmus*, 1882, p. 177-179; Ferenc Léstyán, *Megszentelt kövek. A középkori Erdélyi Püspökség templomai*. I, Cluj, 1996, p. 317.

⁴⁵ În anul 2009 am înregistrat 11 cercetători și 46 de ocazii de cercetare.

⁴⁶ Legat de înființarea și ordonarea arhivei, a fost publicat un interviu detaliat cu Rita Bernád, în „Keresztény Szó”, 2011, 2, p. 13-18.

⁴⁷ Pentru sprijinul necondiționat al arhivelor din Ungaria aducem mulțumiri și pe această cale.

armano-catolice din Gheorgheni se păstrează deocamdată la sediul parohiei, deoarece condițiile adecvate de păstrare și accesibilitatea ei – datorită numărului mai mare de enoriași și a prezenței preotului domiciliat aici – sunt asigurate pe loc.

Ordonarea unităților arhivistice ale arhivei de colecție s-a finalizat în februarie 2011. Sortarea documentelor a fost efectuată sub îndrumarea autoarei acestor rânduri în trei faze de lucru. La lucrările de ordonare au participat specialiști în domeniu din Transilvania și Ungaria (László Szögi, György Németh, Ágnes Paulik, Kisanna Barabás, Bogdan Hladiuc, Attila Puskás, Krisztofer Orosz, Eszter Spiegel, Emese Pál și Lóránd Poósz), precum și enoriași voluntari (Erika Esztegár și Katalin Barta), în egală măsură. Identificarea documentelor emise în limba armeană a fost realizată de către armenologul Bálint Kovács.

În legătură cu așezarea armenilor în Transilvania, izvoarele istorice îi menționează pe armenii veniți în Bazinul Carpatic împreună cu maghiarii în momentul descălecării, iar câteva diplome mărturisesc de asemenea existența cartierelor negustorilor armeni în Brașov și Esztergom în secolul al XIII-lea. Colonizarea lor masivă în Transilvania a avut loc în secolul al XVII-lea. Armenii veniți atunci au trăit anterior în Moldova, teritoriu pe care l-au părăsit, din motive religioase și naționale, precum și de frica represaliilor din cauza participării lor la răscoala împotriva domnitorului Gheorghe Duca. Armenilor li s-a acordat permis de ședere în anul 1672 de către principele Transilvaniei, Mihály Apafi I, document princiar prin care li s-a îngăduit libertatea de comerț și de mutare și li s-a asigurat dreptul de practicare a industriei și de alegere a judecătorului⁴⁸. Marea majoritate a expatriaților s-a ocupat de industrie și de comerț. Armenii nou așezați au înființat patru colonii, la Gherla, Gheorgheni, Dumbrăveni și Frumoasa. Aceste așezări și-au păstrat caracterul specific armenesc până la intrarea în vigoare a dictatului de la Trianon. Pentru autonomia locuitorilor săi, un element esențial l-a constituit Biserica.

Ca urmare a legii lingvistice din anul 1844, prin care s-a oficializat folosirea limbii maghiare, armenii s-au conformat, adoptând limba maghiară, cea armeană supraviețuind doar ca limbă liturgică. După 1920, marea majoritate a armenilor din Transilvania s-au mutat în Ungaria, prin urmare caracterul armenesc al celor patru orașe a slăbit. În orașele înființate sau dezvoltate de armeni, pentru locuitorii minoritari, parohiile au însemnat locul exclusiv de păstrare și de transmitere a valorilor naționale.

Armenii transilvăneni au devenit catolici în anul 1686, la Lemberg⁴⁹, astfel armano-catolicii depinzând de arhiepiscopul armano-catolic de Lemberg. Sfântul Scaun a înființat un vicariat aparte pentru ei în anul 1690, subordonându-i din punct de vedere religios direct Sfântului Scaun. Acest vicariat, odată cu moartea subită, pe 10 martie 1715, a singurului vicar apostolic-episcop hirotonit armano-catolic, Oxendio Virziresco, a încetat să mai existe. Între 1741 și 1930 cele patru parohii armano-catolice au aparținut de dieceza romano-catolică de Transilvania, ca și astăzi. Pe 5 iunie 1930, prin concordatul încheiat de statul român cu Vaticanul, a luat

⁴⁸ Miklós Gazdovits. *Az erdélyi örmények története*, Cluj, 2006, p. 157-158.

⁴⁹ În aceea perioadă Lemberg a fost un oraș aparținând regatului polonez, astăzi se numește Lviv, fiind un centru cultural situat în partea vestică a Ucrainei.

ființă Ordinariatul Apostolic Armeano-Catolic din Gherla. Acest ordinariat apostolic și-a încetat existența în 1948, a renăscut în 1990, dar, din punct de vedere legal, cele patru parohii armeano-catolice funcționează în continuare în cadrul Arhidiecezei de Alba Iulia⁵⁰.

Parohiile ordinariatului armeano-catolic s-au înființat în următorii ani: Gherla în 1700, Dumbrăveni în 1708, Gheorgheni în 1730 și Frumoasa în anul 1785⁵¹.

În conscripția de suflete a diecezei de Transilvania întocmită în anul 1762 figurează două arhidiaconate de rit armean: cel de Gherla cu o singură parohie (Gherla) și cel de Dumbrăveni cu două parohii armeano-catolice (Dumbrăveni și Gheorgheni)⁵².

Parohiile armeano-catolice din Transilvania se regăsesc organizate în cadrul a două arhidiaconate armeano-catolice de sine stătătoare doar în schematismul diecezan editat în anul 1782: în cel de Gherla, care a constat dintr-o singură parohie, și cel de Dumbrăveni, compus din trei parohii (Dumbrăveni, Gheorgheni și Frumoasa)⁵³. În schematismele din 1788 și cele succesive din secolul al XIX-lea, toate cele patru parohii armeano-catolice se află deja organizate administrativ în cadrul arhidiaconatelor contemporane de rit latin.

Arhiepiscopul Romano-Catolic de Alba Iulia (György Jakubinyi) este totodată și ordinarul apostolic armeano-catolic. Activitatea sa este asistată de vicarul apostolic, preotul-paroh de Gherla (Msgr. Endre Szakács), singurul preot-paroh cu jurisdicție birituală în Arhidieceza de Alba Iulia.

În momentul de față lucrăm la editarea repertoarului trilingv (maghiar-român-englez) al arhivei, pe care plănuim să îl tipărim în toamna anului 2011. În interesul facilitării cercetărilor istoriilor de familii armenesti, plănuim digitalizarea matricolelor originale din secolele al XVIII-lea-al XIX-lea ale parohiilor din Gherla și Dumbrăveni, fișiere care vor fi accesibile prin pagina web a Arhivei Arhidiecezane de Alba Iulia, în curs de elaborare.

Cercetarea în arhiva din Gherla se efectuează prin anunț și aprobare în prealabil. Postul de arhivar la această arhivă este în curs de acreditare.

Cantitatea materialelor arhivistice aparținătoare Arhivei de Colecție Armeano-Catolice din Gherla este de 47,4 metri liniari.

Arhiva de Colecție din Miercurea-Ciuc

Recent s-a ivit nevoia întemeierii unui centru arhivistic de colecție pentru arhivele parohiilor din arhidiaconatele Ciucului Inferior-Cășin și Ciucului Superior, cu sediul în Miercurea-Ciuc. Marcarea și deciderea locului acestei arhive s-a amânat câțiva ani. Ulterior preotul-paroh al parohiei Sfântul Augustin din Miercurea-Ciuc a oferit un spațiu în clădirea vechii biserici, la care – din cauza investițiilor financiare

⁵⁰ György Jakubinyi, *Romániai katolikus, erdélyi protestáns és izraelita vallási archontológia*. Cluj, 2010. p. 69.

⁵¹ *Sematizmus*, 1882. p. 74-75. 77. 86. 154-155.

⁵² J. Bárth, *op. cit.*, p. 23.

⁵³ *Sematizmus*, 1782. p. 14. 16-17.

necesare foarte ridicate – a trebuit să renunțăm⁵⁴. Într-un final, acest centru arhivistic se va forma într-un edificiu nou construit, aflat în curtea Oficiului Episcopiei Auxiliare, desemnat special pentru scopuri de arhivă și bibliotecă. Organizarea ei a început și este în curs, prima dată depunându-se cereri pentru proiectul de aranjare și amenajare. La sfârșitul anului 2009, Fundația Szülőföld a aprobat cererea noastră pentru cumpărarea de rafturi arhivistice pentru acest depozit. Colectiionarea și ordonarea documentelor dorim s-o efectuăm într-un moment ulterior, după renovarea și aranjarea încăperilor. În acest loc intenționăm să transportăm și să unificăm arhivele și bibliotecile vechi a peste 40 de parohii istorice din arhidiaconatele Ciucul Inferior-Cașin și Ciucul Superior. În perioada Reformei religioase, parohiile din comitatul Ciucului au rezistat convertirii și au rămas fidele credinței lor apostolice catolice, astfel, comparativ cu celelalte parohii, vom avea de a face cu colecții de documente mult mai mari și mai unitare. Contăm pe strângerea de aproximativ 300 metri liniari material arhivistic.

Arhiva de Colecție din Cluj-Napoca

De mult timp se află printre planurile noastre organizatorice înființarea și la Cluj-Napoca a unui centru de colecție, care ar oferi adăpost colecțiilor arhivistice parohiale din arhidiaconatele Cluj-Dăbâca și Turda-Arieș. Pentru păstrarea mai sigură și mai adecvată a diplomelor medievale valoroase ale parohiei din Cluj, în anul 2004 am cumpărat un suport metalic pentru depozitarea acestora, beneficiind de sprijinul financiar al Fondului Cultural Național. Aceasta este doar una dintre investițiile necesare, dar așezarea suportului respectiv ar avea sens într-un cadru special arhivistic, după ce va avea loc prelucrarea materialelor parohiale din regiunile amintite. Arhiva plănuită în Cluj necesită organizare completă: desemnarea și amenajarea încăperilor corespunzătoare, montarea lor cu rafturi metalice și cutii speciale, colecționarea arhivelor parohiale și restaurarea lor în caz de nevoie, pe urmă ordonarea lor și angajarea unui arhivar/arhivist. Centrul arhivistic dorim să îl amplasăm la sediul parohiei Sfântul Mihail din Cluj. Din cele două arhidiaconate de întinderi mari se vor strânge aproximativ 200 metri liniari material arhivistic de la parohii.

Planuri și sarcini pentru viitor

În temeiul prescrierilor Comisiei Papale a Bunurilor Culturale Ecleziastice, aceste arhive de colecție oferă posibilitatea găzduirii arhivelor particulare, a adăpostirii și păstrării arhivelor private ale unor enoriași sau persoane juridice ecleziastice. Dreptul de proprietate asupra acestor colecții aparține persoanei fizice sau juridice sau organului de depunere, exceptând drepturile speciale obținute la preluarea fondului arhivistic (cum ar fi, de exemplu, păstrarea în integritate, așezarea fondului într-un loc aparte, criterii de accesibilitate). La primirea acestor fonduri în arhivele ecleziastice clauzele oficiale trebuie realizate. În cazul în care fondurile

---

⁵⁴ Localizarea potențialului depozit amintit în studiile noastre anterioare nu mai corespunde realității. Vezi R. Bernád, *Római katolikus gyűjtőlévelétként Hargita megyében*, în *Csiki Székely Múzeum Évkönyve*, Miercurea-Ciuc, 2009, p. 297-298.

amintite aparțin ariei de competență a statului, trebuie urmate regulile în vigoare ale țării⁵⁵. Această inițiativă privind preluarea arhivelor particulare nu este una nouă, întrucât tocmai Arhiva Arhiepiscopală și Capitulară stă ca mărturie a faptului că pe parcursul mileniului trecut a preluat în cantități mari lăsaminte personale pentru păstrare.

Privind demersurile de viitor, există mai multe planuri de realizat. Unul dintre acestea, pentru intervalul imediat următor, ar fi publicarea în regeste a izvoarelor datate înainte de restaurația catolică (1715) și aflate în arhivele parohiale ale arhidiecezei. Acestui plan dorim să îi asociem și o digitalizare a documentelor. În interesul protecției și al securității fondului istoric original, în continuare vor fi puse la dispoziția cercetătorului doar fotografiile digitale, dar sperăm că – pe calea proiectelor de finanțare – vom reuși să restaurăm documentele și volumele mai valoroase deteriorate. Cu scopul restaurării de documente am înaintat mai multe proiecte la Fundația Szülöföld, dar, din păcate, nu au fost apreciate pozitiv. Anul 1715 este un moment de cotitură și în istoricul emiterii de documente din partea episcopiei transilvane, dar și al capitlului – ca și loc de adevăritare –, fapt pentru care, din punctul de vedere al rememorării trecutului Bisericii Catolice din această țară, este de prețuit fiecare mărturie scrisă care precede această perioadă a restaurației catolice.

O altă idee ar fi promovarea accesibilității – unul dintre cele două scopuri principale ale profesiei de arhivist –, pe care am putea-o rezolva pe de o parte prin întocmirea unei pagini web cu arhivele de colecție deja existente, iar pe de altă parte printr-un program masiv de digitalizare. Acest plan sperăm să se realizeze până în vara anului 2011: constituirea paginii virtuale se află în curs de structurare paralel cu digitalizarea registrelor de evidență ale arhivei episcopale din secolele al XVIII-lea-al XIX-lea. Tot printre planurile de viitor figurează și continuarea seriei de ediții care prezintă arhivele romano-catolice din Transilvania⁵⁶. Momentan efectuăm lucrările de redactare la volumul repertoriului Arhivei de Colecție Armeano-Catolice din Gherla, pe care plănuim să îl edităm cât de curând.

⁵⁵ *Az egyházi levéltárak szerepe a lelképásztori életben*. Római dokumentumok XI. Az Egyházi Kulturális Javak Pápai Bizottságának dokumentuma, Budapest, 1998, p. 13.

⁵⁶ Au apărut până acum: László Szögi, *A Gyulafehérvári Érseki Levéltár és az Erdélyi Katolikus Státus Levéltára 1429–2000. Repertórium*, Erdélyi Római Katolikus Levéltárak /Arhive Romano-Catolice din Transilvania/, 1, Alba Iulia-Budapesta, 2006, 350 p.; Rita Bernád, *A Gyulafehérvári Érseki Levéltár és az Erdélyi Katolikus Státus Levéltára II. Oklevél és iratjegyzék. Canonica visitatiok mutatója*, Erdélyi Római Katolikus Levéltárak, 2, Alba Iulia-Budapesta, 2006, 282 p.; Idem, *Plébániai levéltárak I. A Gyulafehérvári-, a Sepsiszentgyörgyi-, a Szamosújvári- és a Gyergyószentmiklósi Gyűjtőlevéltárak repertórium* /Arhivele parohiale I. Repertoriul Arhivelor de Colecție din Alba Iulia, Sfântu Gheorghe, Gherla și Gheorgheni/, Erdélyi Római Katolikus Levéltárak, 3, Alba Iulia-Budapesta, 2009, 384 p.

The Collection Centres of the Archdiocesan Archives of Alba Iulia

Abstract

This study presents the Collective Archives of the Archdiocese Alba Iulia established in the last eight years in: Alba Iulia, Gherla (one Catholic and one Armenian Catholic), Sfântu Gheorghe, Târgu Mureș, Gheorgheni, Odorheiu Secuiesc and Cluj. In this presentation one could find historical data of the deaneries and parishes, where the archival documents from the archival centres are collected.

It refers to the main creators of the Roman Catholic fonds of the Archdiocese Alba Iulia, preserving the written memory of the smaller ecclesiastical administrative structure. It provides definitions for research knowledge and history of ecclesiastical institutions, but also contributes to the archival science of Roman Catholic Church in Transylvania.